

O‘SPIRINLIK DAVRIDA KOMMUNIKATIVLIK VA TASHKILOTCHILIKNI SHAKLI

Alimirzayev Nodirbek Avazbek o‘g‘li

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti magistri

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada liderlik sifatlaridan kommunikativlik va tashkilotchilik xususiyatlari borasidagi tushunchalar berilgan. O‘spirin yoshdagi shaxslarda kommunikativlik va tashkilotchilik xususiyatini rivojlanib borish jarayoni haqida tushunchalar berilgan.

Kalit so‘zlar: kommunikatsiya, muloqot, til, lider, tashkilotchilik.

ANNOTATION

This article provides insights from leadership qualities on communicative and organizational characteristics. Person has been given concepts about the process of developing communicativity and organizational character in persons of age.

Keywords: communication, communication, language, leader, organization

Hozirgi zamonamiz borgan sari adolatli, xalq dardini his etaoladigan, tashabuskor va tashkilotchilik xususiyatiga ega rahbarlarga bo‘lgan ehtiyojmiz oldingidan ham ko‘roq zarurligi hammamizga ma‘lum.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston” gazetasi bosh muharriri Salim Doniyorovning savollariga javoblarida: “Men bu haqda o‘tgan yili Oliy Majlisga yo‘llagan Murojaatnomada ham alohida to‘xtalib o‘tgan edim. Nafaqat hokimlar, balki barcha bo‘g‘indagi aksariyat katta-

kichik rahbarlarda bilim va tajriba, tashkilotchilik salohiyati, el-yurt ishi uchun fidoyilik tuygʻusining yetishmasligi meni qiynaydigan eng murakkab masaladir”.¹

Bu javoblarda kommunikativlik va tashkilotchilik sifatlari har bir rahbar uchun juda muhim ekanligini bilishimiz va oʻsib kelayotga yosh avlodda ushbu sifatlarni oʻrganish va shakillantirish muhim ekanligini koʻrishimiz mumkin. Shunday ekan biz oldimizga qanday maqsad qoʻymaylik u avvalo, kommunikativlik va tashkilotchilik sifatlariga borib taqalaveradi. Va albatta , bugun Oliy oʻquv yurtlarida tahsil olayotgan ushbu sifatlarga ega yoshlarni ertangi kunning rahbari desak adashmagan boʻlamiz. Shunday ekan oʻsprinlik davrida kommunikativlik, tashkilotchilik sifatlarini namoyon boʻlishini oʻrgnish va shakillantirish muammoning dolzarbligini belgilab beradi.

Kommunikatsiya – tirik va oʻlik tabiatdagi tizimlar oʻrtsida axborot almashinuvini anglatadi.² Muloqot esa faqat insonlar oʻrtasida axborot almashunuvi tushuniladi. Kommunikatsiyaning oʻzaro birgalikda harakat qilish va faoliyat koʻrsatish jarayonida odamlarni birlashtiradigan umumiy narsa ishlab chiqarish tarzida tushunilishi ana shu umumiy narsa avvalo kommunikatsiya vositasi sifatidagi tildan iborat ekanligini bildiradi. Til kommunikatsiyaga kirishuvchilar oʻrtasida aloqa bogʻlanishini taʼminlaydi. Til soʻz belgilar tizimi boʻlib, u muloqot jarayonida psixik faoliyat mahsuli boʻlib yuzaga keladi.

Shuningdek amerikalik siyosatshunos G.Lassuel besh unsurdan iborat boʻlgan kommunikativ jarayonning modelini taklif etadi.

- Kim (axborot kim tomonidan uzatilmoqda)
- Nima (qanday axborot uzatilmoqda)
- Qanday (axborot qanday yoʻl bilan uzatilmoqda)
- Kimga (axborot kimga yoʻnaltirilmoqda)
- Qanchalik samarali (axborot qanchalik samarador uzatildi).

Kommunikativ jarayonda oʻzaro munosabatga kirishuvchilarni bir-birlarini tushunishlari juda muhimdir. Bunda nutqning quyidagi muhim xususiyatlari

¹ <https://yuz.uz/uz/news/yangi-ozbekiston-demokratik-ozgarishlar-keng-imkoniyatlar-va-amaliy-ishlar-mamlakatiga-aylanmoqda>

² Xaydarov F. I, Xalilova N. I. Umumiy psixologiya. –T. 2017. -320 b.

paydo bo‘ladi, ya’ni mazmundorlik, tushunarlik, ifodalilik, ta’sirchanlik ko‘rsatiladi.

Buyuk fransuz yozuvchisi Antuo Sent Ekzyuperi “muloqot – shunday ne’matki, u orgali inson lazzatlanadi” deb yozgan edi³. Bunda ko‘rinadiki muloqot insonlar uchun qaytdaraja muhim ekanlini his etish mumkin. Albatta muloqot barcha yosh davrlaridagi insonlar doim ehtiyoj sezadi. Shunday qilib, shaxsning kommunikativ xususiyatlari rivoji alohida bo‘limlar shakllanishi yuz beradigan bir qancha tadrijiy bosqichlardan o‘tadi. Shaxsning kommunikativ xususiyatlari ontogenetik rivojlanish mahsuli hisoblanadi. Ular tug‘ma bo‘lishi mumkin emas va ular har doim shaxsning rivojlanishi va tarbiyalanishi jarayonida shakllanib boradi.

Tashkilotchilik faoliyati ma’nosi ko‘p ma’noli va ko‘p mazmunli. Keng manoda u hosilalarni sezilarli doirasini qamrab oladi: davlat, sinf, partiyalar, ularning boshqaruv organlari va matbuot faoliyatidan to insonning o‘zini-o‘zi tashkillashtirishigacha. Tor ma’noda bu tushuncha bitta odamning faoliyatiga kiritiladi, bu esa umumguruhiy maqsadga erishish uchun odamlar guruhining birlashuvini ta’minlaydi. Tashkilotchilik faoliyati material ishlab chiqarish, madaniyat, fan va tarbiya sohasini, davlat jamoaviy hayotining hamma sohalarini kesib o‘tadi. U bilan (anglab, anglamay) turli yoshdagi va ijtimoiy holatdagi odamlar shug‘ullanishadi.

Tashkilotchilik qobiliyati odamning faoliyatini bir turi sifatida "odam-odamlar guruhi", "tashkilotchi-tashkillashuvchilar guruhi" tizimida mavjud bo‘ladi. Shunday qilib, tashkilotchilik faoliyati qonuniyati boshqarish fani muammosiga kirib, uning predmetlaridan biri bo‘lib hisoblanadi.⁴ Ilk o‘spirinlarning tashkilotchilik qobiliyatini rivojlanishini N.G. Levi-tov nutq, muloqotga bog‘liq deydi. Bundan ko‘rinadiki tashkilotchilik bevosita kommunikatsiya jarayoniga bog‘liq ekanligini bilishimiz mumkin.

³ Xaydarov F. I, Xalilova N. I. Umumiy psixologiya. –T. 2017. -320 b.

⁴ Уманский Л.Е. Психология организаторской деятельности школьников. М 1980.25-30
б

Psixolog V.D.Parigin, R.S.Nemovlarning fikricha tashkilotchi-"lider" bo'lishi kerak deydi. "Lider" kuchli tashabbuskor va tashkilotchidir deyiladi. Olimlar o'spirin tashkilotchiga qo'yiladigan bir qator talablarni sanab o'tadilar. Ular:

- aniq bir maqsad sari intiladigan;
- zaruriy o'quvchilar shaxsidagi o'zgarishlarni biladigan;
- do'stlarining ichki kechinmalari bilan o'rtoqlasha oladigan;
- ularga doimo "boshqaruvchi" emas, "do'stona" ko'z bilan qaray oladigan;
- doimo ularning muammolari va qiziqishlari bilan o'rtoqlashish kerak deb

aytadi.

Biz xulosa qilib shuni aytishimiz mumkin, o'spirinlik davrida kommunikativlik va tashkilotchilik qobiliyatlari rivojlarnishi borasi, adabiyotlarda bergan ma'lumotlarga asoslanib kommunikatsiya va tashkilotchilik xususiyatlarini alohida izoh berishimiz mumkin. O'spirinlik yosh davrida kommunikatsiya bu ularning muloqot sohadagi uning ijtimoiy muhiti uchun ahamiyatli bo'lgan xulq – atvor xususiyatlarning barqaror tavsifidir. Tashkilotchilik qobiliyati odamning faoliyatini bir turi sifatida "odam-odamlar guruhi", "tashkilotchi-tashkillashuvchilar guruhi" tizimida mavjud bo'ladi. Shunday qilib, tashkilotchilik faoliyati qonuniyati boshqarish fani muammosiga kirib, uning predmetlaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Pedagogik va psixologik manbalari o'rganishdan olgan xulosamiz shuki, kommunikativlik va tashkilotchilik xususiyatlar bir-biri bilan uzviy bog'liq. Kommunikativlik va tashkilotchilik qobiliyati qanchalik yuqori bo'lsa shaxsda hukmronlik va liderlik sifatleri shunchalik yuqori bo'ladi. Albatta har ikki xususiyatni shakillantirish mumkin.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. –T.: O'zbekiston, 2017. 488-b.
2. Ivanov P. I., Zufarova M. Z. Umumiy psixologiya. –T.: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" 2014. 229-256. B.

3. Xaydarov F. I, Xalilova N. I. Umumiy psixologiya. –T. 2017 – 320 b.
4. Уманский Л.Е. Психология организаторский деятельности школьников. М 1980.
5. Maxsudova M. Muloqot psixologiyasi. –Т.: “Turon-Iqbol” 2006. -119 b.

